

7. Стефанюк С. К. Козацька педагогіка. – Х., 2000. – 146 с.
8. Стефанюк С. К. Українське народознавство: Навчальний посібник. – Х.: БН, 2003. – 271 с.
9. Таланчук О. Духовний світ українського народу. – К., 1992. – 63 с.
10. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. – К., 1990. – Т. 2. – С. 10.

С.Б.Фурдуй

УКРАЇНСЬКА ЕТНОПЕДАГОГІКА ЯК ФАКТОР ЗБАГАЧЕННЯ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ

Стаття посвячена вопросу украинской этнопедагогике как фактору воспитательного воздействия на личность.

The article deals with the question of Ukrainian ethnopedagogics as a factor of educational influence over personality.

Постановка проблеми

Втілення ідей народної педагогіки на практиці в педагогічній науці в сучасній школі, будується поряд із формуванням знань, умінь і навичок, забезпечуючи розвиток мотиваційного компоненту навчання і розвиток культури здоров'я школярів в навчально-виховному процесі.

Народна педагогіка дотримується принципу творення особистості через пізнання її суті. Саме завдяки духовним вартостям етнопедагогічного фонду корегується діяльність людини, її свідомість і почуття відповідальності за свій рід перед цілим народом. Нині це має особливе значення, оскільки попередній перехід до людини не брав до уваги ні її почуттів, зростання її духовності. Цей важливий педагогічний чинник дає людині змогу сформувати своє місце у світі, створити основу для емоційного спілкування та праці між людьми, що зрештою олюднить світ.

Етнопедагогіка, спонукаючи людину до безпосередності, до природного стану, пробуджує до життя духовний потенціал особистості, сприяє її творчому самовияву.

Народні традиції мають у своїй основі ідеал людяності, тому в них пульсує найвища життєва цінність - людська гідність, що підтримує життєву волю людини, незважаючи на всякі утиски.

Народна педагогіка - невичерпне джерело навчально-виховної мудрості, це система народних знань і досвіду, яка об'єднує такі важливі сфери, як дитинознавство, родинознавство, сімейне виховання, етика добросусідства.

Мета дослідження

Мета – створення сприятливого середовища для розвитку особистості дитини, розкриття її творчих можливостей на етнопедагогічних основах.

Основний матеріал та результати дослідження

Ретроспективний логіко системний аналіз допомагає забезпечити науково обгрунтоване прогнозування розвитку вітчизняної етнопедагогічної підготовки вчителя в умовах переходу до багаторівневої педагогічної освіти.

Суть методів поновлення етнопедагогіки в сучасній школі залежить від: пояснення учителя, спираючись на засвоєнні учнями теоретичних знань народної педагогіки (бесіда, розповідь, робота з книгою), показ ілюстрацій, предметів, процесів і явищ у їх символічному зображенні за допомогою карт, плакатів, портретів, фотографій, малюнків, схем, репродукцій тощо; цілеспрямованого використання пізнавальних ігор (дидактичних, фізичних, трудових) в виховній роботі дослідницького методу. Тобто, потрібно використовувати в початковій школі етнопедагогічні ідеї, забезпечувати відчутні дидактичні ефекти в справі підвищення мотивації учнів до навчання, систематизації знань, розвитку інтелектуальних умінь.

Планування виховної етнопедагогічної справи передбачає ефективну організацію суспільно-орієнтовної, пізнавальної, трудової, екологічної, спортивної та ін. видів діяльності школярів в початковій школі.

Засоби в етнопедагогічній практиці – наочні посібники, твори образотворчого мистецтва, засоби масової інформації, різні види діяльності.

Задачі поставленої проблеми

Задачі поставленої проблеми з метою поновлення практики будування виховної роботи на принципах української етнопедагогіки:

- виявити оптимальне поєднання сучасних наук з народною педагогікою в початковій школі;
- виявити й удосконалити організаційні форми навчальної роботи на засобах етнопедагогіки з молодшими школярами;
- вироблення державних стандартів системи і обсягу знань, умінь, навичок творчої діяльності, інших якостей особистості на різних освітніх рівнях народної педагогіки в початковій школі.

Методологічною основою формування змісту етнопедагогіки є врахування інтересів, запитів і цінностей дитини як суб'єкта навчального процесу.

І справа в нашому денационалізованому, а від того і різновекторному суспільстві, поки що немає необхідної концентрації уваги до осмислення та розв'язання життєво важливих проблем школи, одна з них: сучасна дитина повинна виховуватись на засобах народної педагогіки.

Педагогіка народознавства – це один з провідних напрямів у психолого-педагогічній науці й шкільній практиці, що забезпечує ґрунтовне засвоєння учнями культурно-історичних надбань народу, виховання гідних його представників і спадкоємців. Це наука про закономірності, шляхи і засоби збереження генетичної спадковості й етнізації особистості. Вона розглядає освіту як ланку безперервного історичного процесу розвитку народу й синтезує здобутки його власної педагогіки, досягнення сучасної психолого-педагогічної та інших наук про людину, народ, націю. Народна педагогіка (етнопедагогіка) - це емпіричні знання народу про виховання. Одним з найбільших надбань народу є його народна педагогіка або етнопедагогіка. Завдяки їй передаються і примножуються новими поколіннями здобутки матеріальної й духовної культури народу, утверджується його національна самобутність і самосвідомість. Вони знайшли своє відображення у звичаях і обрядах, пов'язаних з життям дітей і молоді, у фольклорі, іграх і іграшках, у традиціях сімейного і громадського виховання.

Обидва поняття - народна педагогіка та етнопедагогіка - збігаються, однак перше частіше використовують у літературі на означення донаукових педагогічних знань і тих, що існували й існують поза теоріями і науковими системами і впливають з живого досвіду підготовки на життя підростаючих поколінь; друге ж переважно вказує на національну самобутність, етнічну специфіку й оригінальність традиційних педагогічних знань. Якщо терміном "народна педагогіка" ми оперуємо здебільшого з метою зіставлення традиційно народних знань з науковими, то термін "етнопедагогіка" підкреслює локальні особливості цих знань.

Український народ, що завжди прагнув і прагне до єдності на своїх етнічних просторах, виробив цілісну систему впливів на формування особистості. Однак виховна практика в різних регіонах України продовжувала оригінальні ідеї й засоби, які з особливим успіхом слугували і продовжують слугувати саме на певній конкретній території.

Самостійно відзначаються етнопедагогічні традиції бойків, гуцулів, поліщуків та інших етнографічних груп українців, адже в них відображені особливості природно-географічного оточення, економічного устрою, матеріальної й духовної культури. У зв'язку з цим вони становлять таку велику цінність у сучасному вихованні. Адже формування неповторної, самобутньої особистості, що є метою виховання, неможливе без її етнізації.

Українська етнопедагогіка виросла з виховних традицій слов'янського світу; її генетичну основу становить народна педагогіка Київської Русі. Своїм корінням вона сягає сивої давнини - родового суспільства, в якому формувались традиції громадського виховання і особливої ролі літніх людей у ньому і материнського роду, де на перший план у вихованні виступає жінка-мати; патріархального ладу, коли у вихованні посилюється роль чоловіка і періоду класового розшарування і закріплення головних виховних функцій за сім'єю. Усі ці моменти розвитку етнопедагогіки знайшли своє відображення в її традиційних формах і засобах, а також у вітчизняній педагогічній термінології.

Традиція гуртування дітей і молоді у хлопчачі й дівчачі, парубоцькі й дівочі громади для спільного дозвілля, виконання корисних для своїх земляків справ мала місце в Україні упродовж віків. Головними вихователями були батько і мати. Вони несли відповідальність за трудову підготовку дітей, їх моральність і поведінку в суспільстві. Разом з тим у багатьох місцевостях України ще донедавна були міцними традиції інституту громадського виховання, що діяли відповідно до народного звичаєвого права: вигодовування сусідського немовляти, якщо рідна мати дитини з тієї чи іншої причини не може цього робити, вболівання громади за долю дітей-сиріт, надання вдовам допомоги у навчанні сиріт та влаштуванні їх на роботу.

Традиції етнопедагогіки видозмінювались разом з розвитком українського етносу в наступні епохи. Перейшовши з загальнонародної виховної системи, у зв'язку з класовим розшаруванням давньоруського суспільства, в нижчі верстви, в сферу етнографічного селянського побуту, виховні традиції українського народу утверджувались у нових поколіннях, і цей процес не переривався ніколи.

Упродовж історичного розвитку українського народу зміни у вихованні молодих поколінь виявлялись у нових традиціях, ідеалах. Формувалась ментальність українського народу, зміцнювалась його національна самосвідомість, створювались нові виховні ідеали. Виховний ідеал - це досконала особистість, що найбільшою мірою відповідає інтересам народу, виражає суть його прагнень. Таким загальнонаціональним ідеалом на довгі часи стає запорізький козак - лицар честі й мужній захисник незалежності нашої Батьківщини. У ньому народ втілює своє споконвічне прагнення до волі, своє розуміння національної гідності українця. Він є уособленням народного розуміння фізичної вправності, чоловічої вроди, а також високих моральних якостей - поваги до старших, співчуття до покривджених, почуття справедливості, товаришкості, душевної щедрості й тонкого гумору.

Виховання вільнолюбства і прагнення до соціальної справедливості посідало в народній педагогіці одне з провідних місць.

Етнопедagogіка засвоїла багато звичаїв - посвячень, випробувань на сміливість, спритність, винахідливість юнаків, їх уміння володіти зброєю, орієнтуватись на місцевості, долати перешкоди тощо.

В українській етнопедagogіці формується ще один ідеал борця за самостійність і незалежність держави. Жертовність найкращої частини українського юнацтва, покладена на вівтар нашої державності, є могутнім стимулом щодо подолання душевної апатії, національного нігілізму, для пробудження державотворчої активності сучасної української молоді.

Висновок

Системний аналіз окресленої проблеми пропонує однозначний висновок: криза нашої шкільної освіти поглиблюється в тому, що сьогоднішня шкільна народно-педагогічна освіта народжена загальною системною кризою нашого суспільства.

Народність виховання - це виховання людини в душі народних ідеалів, відповідно до його потреб - доброзичливості, милосердя, гуманності. Найважливіший засіб народного виховання в сучасній освіті - це рідна мова, рідне слово.

Література

1. Богуш А.М. Українська писанка - шедевр мініатюрного живопису. -К., 2000.
2. Богуш А.М. Українське народознавство. -К., 1994.
3. Бех І.Д., Вашеленко М.С. // Педагогіка і психологія. -К., 2000, -№ 1, -с.105.
4. Бех І.Д., Вашуленко М.С. // Педагогіка і психологія. -К., 2000, -№ 4, -с.5.
5. Вакуленко А. Берегиня України. -К., 1995.
6. Ващенко Г. Виховний ідеал. -П., 1994.
7. Винниченко В. Відродження нації. -К., 1992.
8. Воропай О. Звичаї нашого народу. -К., 1993.